

Prof. E. 7. kooli
retrospektiivne

Meenut

Diplomitöö
473573

SAKSI KIRJALIK
BIJUSTEADUSKONN

1. mail 42

212

TAMBU

1 V 42

M a r t i n T a e v e r e

HOOLDUS ÄRAOLIJATE JA
TEADMATA ÄRAOLIJATE
VARANDUSE ÜLE

Arvestan diplomitööd

4.5.42

[Handwritten signature]

7847

1942

Lõpetanud 26. mail 1942. a.
õigusteaduskonna.

SISUKORD:

	Lk.
I. osa.	
Sissejuhatus.	1
A. Hoolduse mõiste ja analüüs.	3
B. Hoolduse areng rooma õiguses.	3
II. osa.	
C. Hoolduse raking.	5
1) vallakohtud.	6
2) vaeslastekohtud.	7
III. osa.	
D. Hooldus äraolijate ja teadmata äraolijate va- randuse üle.	9
1) Hoolduse sisseseadmine ja hooldaja määramine.	9
2) Nõudeid hooldaja isiku suhtes.	11
3) Hooldaja kohustused.	12
4) Hooldaja kulude ja vaeva tasumine.	15
5) Hooldaja vastutus.	17
6) Kaashooldajad.	18
7) Hoolduse lõppemine hooldaja isiku suhtes.	20
8) Hoolduse lõpetamine.	21
E. Hooldus äraolijate vara üle kehtivas saksa õiguses	24
F. Lõppsõna.	27
Kasustatud kirjandus.	29
Lühendid.	29

*****

varandused vajavad valitsemist ja hooldamist vastavate
hoolduste poolt

H O O L D U S   Ä R A O L I J A T E   J A   T E A D -

=====

M A T A   Ä R A O L I J A T E   V A R A N D U S E

=====

Ü L E .

=====

I. osa. Sissejuhatus.

Ühiskondlikus elus on õigussuhete tekkimiseks, muutumiseks ja lõppemiseks vajalik kindel normistik, millisele mainitud õigussuhted rajanevad. Arenenud riigikorras on tähtsaimaks õigusallikaks seadus.

Seaduse järele on eraelu iga füüsilise isiku oma asi, kuhu teiste vahelesegamine on lubamatu, välja arvatud seaduses otseselt ettenähtud juhtumid. Nii võib isik oma varandust kinkida, müüa, pantida, võib enda äranägemise järele valida enesele tegevusala jne.

Mõned füüsilised isikud ja peremeheta jäänud varanduskompleksid pole võimelised oma tegevust ise juhtima, eriti veel teiste isikutega juriidilistesse suhetesse astuma.

Sellistel puhkudel tuleb kasutada kõrvalist abi - teatud füüsiliste kui ka juriidiliste isikute

varandused vajavad valitsemist ja hooldamist vastavate hooldajate poolt.

Nii on meil kehtivas Balti Eraõiguses^{seaduses} ettenähtud, et kaitset vajajad isikud, samuti valitsejata jäänud varandused usaldatakse nende päralt olevate õiguste teostamiseks eestkostjate ja hooldajate hoole alla. (BES § 267).

Eestkoste ja hooldamiste korraldamine on riiklik ülesanne ja on usaldatud valla-, alevi- ja linna-vaeslastekohtute ülesandeks. (VSK §§ 242, 274 - II.raam. Üld. Kub. sead. VSK II. k. § 1181).

Vaeslastekohtute kaudu teostatavate eestkostete ja hoolduste liigid on :

- 1) eestkoste alaealiste eest;
- 2) hooldamine vaimuhaigete eest;
- 3) kohtulikult pillajateks tunnistatute eest;
- 4) naisterahvaste (mitteabieluliste) eest;
- 5) äraolijate, kui ka teadmata äraolijate varanduste üle ja
- 6) järeljäänud päranduste üle. (BES § 268).

A. Hoolduse mõiste ja analüüs.

Hoolduse all mõistame õiguslikku instituuti, millise ülesandeks on kaitset vajavate isikute ja valitsejate jäänud varade õiguste ja kohustuste teostamist seaduses ettenähtud juhtudel seaduslikus korras selleks määratud eestkostjate ja hooldajate kaudu.

Hooldus on õiguslik instituut, milline põhineb seadusele ja nii pole tema teostamine mitte jäetud suvaliseks.

Kaitset vajavate isikute ja valitsejate jäänud varade loetelu leiame vastavas seaduses, ühiseks tunnuseks neile kõigile on teovõime puudumine. Näit. äraolija pole võimeline tekitama, muutma või lõpetama õigussuhteid - tema eest teotseb hooldaja, olles äraolija esindajaks.

Seaduses ettenähtud korras määratud hooldaja all tuleb mõista neid hooldajaid, keda on määratud kompetentse kohtu poolt.

B. Hoolduse areng rooma õiguses.

Kuna kehtiv Balti Era^{seadus}õigus põhineb suure osas rooma õigusele, vaatleme lühidalt eestkoste ja hoolduse institutide arengut rooma õiguses.

Tutela ja cura moodustavad rooma õiguses

kaks võimu, mis on tutor'il või curator'il varanduslike õiguste suhtes teiste isikute (pupillus'te) üle. Vaadeldes tutela't vanemas ja klassilises õiguses, siis leiame sätteid, millised ei sobi hoolduse põhimõtetega. Tutor talitab täieliku peremehena tema valitsemisel oleva vara suhtes. Alles hiljem hakkab tutela õiguslik iseloom muutuma - võimu ja õiguse asemele astub kohustuse moment. Ta muutub isegi avalikuks koormuseks, seadusandlus astub vahele senisesse piiramata tegevuspiirkonda. Tutor on kohustatud aruandeid esitama oma tegevuse kohta ja vastutab lohaka asjaajamise ja kuritarvituste korral.

Cura on instituut, mille esmakordset ilmumist võime tähelepanna XII tahvli seadustes olles tutela surrogaadiks hullude üle. Cura areng jätkub edaspidi, haarates ka puhtakujuliselt varanduslikke vahekordi väljaspool perekondlikke suhteid.

Hilisemal ajal cura all mõeldakse palju erinevaid instituute, kus on tegemist võõra isiku vara valitsemisega, kellelt eneselt on valitsemisõigus võetud. Hooldaja ja hooldatava, samuti eestkostja ja eestkostetava vahekordi ja vastastikuseid suhteid reguleerisid rida actio'id. Näit. üldine hagi kuraatorite vastu oli actio negotiorum gestorum ja kuraatoril oli selle vastu actio negotiorum gestorum contraria. Rooma õiguse viimasel

ajajärgul hakkasid cura ja tutela teineteisele lähema ja Justiniaani õiguses pole nende vahel enam põhimõttelisi erinevusi. (Bonfante - lhk.468,469).

Rooma õiguses ei leia meie cura liikide hulgas hooldust äraolija vara üle - nii polnud võimalik äraolija varale hooldajat määrata. Äraolija ei saanud jätta ka otsest esindajat - rooma õiguses oli tunnustatud ainult kaudne esindus, kus vahekord tekkis vaid esindaja ja kolmanda isiku vahel. See-eest oli tuntud negotiorum gestio instituut, millise all mõistame võõraste asjade ajamist või valitsemist, mida keegi on enese peale võtnud ilma peremehe teadmise või volitusega. Muide jätab sellise võimaluse äraolija asjade korraldamiseks ka meilkehtiv Balti Eraõigus^{seadus}.

II. osa.

C. Hoolduse raking.

Nagu nägime arenes rooma õiguses hooldamise instituut puhtperekondlikast vahekorrist riiklikuks munus publicum'iks. Riik astus perekonna asemele järelevalve asjus hooldajate suhtes. Selle funktsiooni teostamiseks ongi asutatud hoolduskohtud.

Eestis kehtivaks õiguseks on 21. juunil 1940. a. jõusolnud seadused ja määrused, kuivõrd nad ei ole

vastuolus Saksa riigi poolt seatud uue korraga. (Amtsblatt nr.1 - 1942.).

Nii alluvad eestkoste ja hoolekande asjad meil valla ja linna vaeslastekohtutele, ehk kui kasutada 1939.a. Tsiviilseadustiku eelnõu terminoloogiat - hoolduskohtutele.

Vaatleme lühidalt hoolduskohtute ajaloo hilisemat osa Eestis.

1) Vallakohtud.

Vallakohtuseadus, mille järele praegu vallakohtutes asju aetakse, kehtestati meil Vene keisri poolt 9. juulil 1889.a. kiinnitatud Balti kubermangude kohtuasutuste uuendamise määrusega.

Vallakohtute suhtes asutati apellatsioonins-tantsina ülem-talurahva kohtud, kuna distsiplinaar-järelvalve kuulus rahukogule. (VKS § 43).

Vallakohtunikud valiti valla täiskogu poolt salajasel hääletamisel vallaliikmete hulgast, kes olid 25 a. vanad ja kohalikus keeles lugeda ja kirjutada oskasid. (VKS § 8).

Vallakohtule allusid nii tsiviil- kui ka kriminaalasjad, kuid vaid talupojaseisusest kodanikkude omad. (VKS §§ 8 ja 10).

Eesti Ajutise Valitsuse määrus 1918.a. Ajutiste

kohtute sisseseadmisest kaotab vallaja ülemtalurahva-
kohtud. (RT - 1918,1). Sama seaduse elluviimiseks an-
tud kohtuministri ringkirjaga 20. jaan. 1919.a. jäeti
vallakohtud tegelema kui vaeslastekohtud. (RT - 1919,4).
Selle ringkirja põhjal tegutseb vallakohus praegugi,
kasutades asjade ajamiseks VKS §§ 206-219 ja §§ 242-
275. Linna vaeslastekohtu ja vallakohtu kompetentsis
erinevalt 1926.a. võeti Riigikogu poolt vastu Petserimaal
ja Narvatagusel maa-alal valla vaeslastekohtute asuta-
mise seadus, milline määrab peale vallakohtu kompetentsi
ka selle koosseisu ja edasikaebe korra. (RT- 1926,11).
Nii on edasikaebe instantsiks vallakohtule ko-
halik ringkonnakohus teise astmena, kassatsiooni ins-
tantsiks viimase otsuste peale on Riigikohtu tsiviil-
osakond. (TIS § 1976 ja järga.).

2) Linna vaeslastekohtud.

Nagu vallakohtud, nii reformeeriti ka linna
vaeslastekohtud 9. juuli 1889.a. seadusega. Vaeslaste-
kohtud käsitavad Üld. Kub. seaduse (Vene Seaduste Kogu
II köite VII osa 3. ja 4. peat.) §§ 1181-1186, 1160-
1170 ja 1192-1198. Neis on ettenähtud kohtu koosseis,
esimehe ja liikmete valimise kord, kohtu ülesanded ja
kaebuste kord. Täiesti puuduvad protsessi normid ja

kodukord. Peale selle kui 30. dets. 1935.a. Riigivanem dekreedina andis Administratiivmenetluse seaduse (RT - 1936,4), on linna vaeslastekohtutele teatud määral võimalik käsitada oma protsessis ja asjaajamisel selle seaduse eeskirju, kuna seda võib õigustatult lugeda Administratiivmenetluse seaduse § 1 eeskirja põhjal.

Linna vaeslastekohtu ja vallakohtu kompetentsis on erinevusi. Nii on korralduste tegemine pärandi hoiulevõtmise ja hooldaja määramise kohta maal vallakohtu ülesanne (VKS §§ 206-209), linnades aga kuulub see jaoskonnakohtuniku kompetentsi (TKS §§ 1971,1973 ja 2009 ning BEÕ §§ 2387-2589), hoiulevõetava vara üleskitjutamine maal on vallakohtu ülesandeks (VKS §§210-215), linnades kuulub see jaoskonnakohtuniku korraldusel kohutupristavi toimetusse (TKS § 1976 ja järgm.).

Edasikaebe instantsina vallakohtule on ringkonnakohus kui teise astme kohus (RT- 1926,11), linna vaeslastekohtule - ringkonnakohus kui esimese astme kohus (Üld. Kub. sead. §§ 1186, 1160 ja järgm.).

Vallakohtu liikmed ja esimehe kinnitab ametisse ringkonnakohus (VKS §§ 8 ja 13), linna vaeslastekohtu esimees ja liikmed kuuluvad Siseministri kinnitamisele (Üld. Kub. sead. § 1181, RT- 1936,11).

Materjaalnormistikest vallakohtud kasutavad esmajärjekorras VKS eeskirju ja vaid lünkade puhul BES-d. Linna vaeslastekohus rakendab aga just BES eeskirju. (Üld. Kub. sead. § 1194).

III. osa.

D. Hooldus äraolijate ja teadmata äraolijate varanduse üle.

1) Hoolduse sisseseadmine ja hooldaja määramine.

BES' järgi võib isikut tunnistada äraolijaks, kui tema on lahkunud sellest kohast, kus tema peaks viibima või kus toimub midagi, mille kohta temal on õiguslik huvi. (BES § 3076). Selle juures pole oluline, kas isiku uus asupaik on teada või mitte. Äraolija vara üle hoolekande teeb vajalikuks see, et isik pole oma vara üle ise seadnud valitsejat või volinikke ning kui pole olemas isikut, kes seda varandust valitseks volituseta (negotiorum gestor), või kui säärast vara valitsemist ei saa lubada. Näit. BES' järele ei saa negotiorum gestor ajada äraolija kohtuasju. (BES §§4444 ja TKS §.1813).

Muide - rasked haiged, vanadusest nõrgad jne. arvatakse seaduse järele võrdseteks äraolijaile. (BES §§ 31 ja 3087).

Kui antud juhul osutub vajalikuks hoolduse sisse-

seadmine äraolija varale, siis on see kohus, kelle ringkonda äraolija enne oma elukoha jätmist oma isiklise kohtuliku alluvuse järele kuulus, hoolduse määramiseks niihästi õigustatud kui ka kohustatud. (BES § 517). Algatajateks võivad olla ka eraisikud ja prokuratuuri esindajad, kes on huvitatud äraolija vara hoiust või tema õiguste esindamisest. Ringkonnakohus, ärakuulates prokuröri arvamise, teeb määruse hoolekande sisseseadmiseks äraolija varale ja teatab sellest täitmiseks vastavale vaeslastekohtule, kes arvesse võtab kõigepealt äraolija lähedaid sugulasi. (BES § 493). Ärakiri kohtumäärusest saadetakse äraolijale, kelle elukoht on teada, vastasel korral kuulutatakse see määrus " Riigi Teatajas" ja kohtuministri poolt kohtukuulustuste avaldamise jaoks määratud eraajalehes. (TKS § 299).

Eelpoolkirjeldatud hooldaja määramise kord on meil praegu erakordsete aegade tõttu ajutiselt muudetud, kuna tsiviilkohtud veel ei tegutse. Vastavalt Sisedirektori määrusele 5. detsembrist 1941.a. on kuni Tsiviilkohtute sisseseadmiseni Eestis kohalikud hooldusasutised (vaeslastekohtud) õigustatud määrama hooldajaid pärandile ja äraolijaile. (AT - 1941,9).

BES/1. raamatu neljanda osa teise peatüki 5. jagu käsitab hooldust äraolijate ja teadmata äraolijate

varanduse üle. Seal leiame vaid 12 paragrahvi. Täpsemaid juhtnööre annab teise peatüki 1. jagu, millise § 495 ütleb: Nii võrd kui hoolekande sisu ja eesmärk ei põhjusta vahetegemist, allub hoolekanne eestkostmise kohta maksvatele eeskirjadele ja nimelt - ameti vastuvõtmisel (§ 365 ja järgm.); varanduse valitsemisel (§ 373 j.j.); vastutuses (§ 431 j.j.); kui mitu hooldajat, siis nende vastastikustes vahekordades (§ 437 j.j.); lõpuks - ametist eemaldamisel (§ 470 j.j.).

Vaatleme lühidalt neid eeskirju.

2) Nõudeid hooldaja isiku suhtes.

Hooldaja määramisel peab vaeslastekohus silmaspidama, et hooldaja isikul oleksid oma kohuste täitmiseks vajalikud võimed ja laitmatud elukombed. Võimalust mööda tuleb püüda, et hooldaja oleks jõukas, eriti aga, et tema vara poleks vähem kui äraolija varandus. Vaeslastekohus on kohustatud jätma hooldajaks määramata ja juba määratud hooldaja kõrvaldama, kui see on isik, kelle valitsemisest võib karta äraolijale mingit kahju. Hooldajaks määrata on keelatud : 1) alaealisi, 2) haiglasid isikuid, samuti pimedaid, tumme, kurte, vaimuhaigeid, 3) pillajaid, 4) välismaalasi, 5) isikuid, kes kohtu otsusega on kaotanud õiguse olla hooldajaks, 6) isikud, kes halva valitsemise pärast on hooldaja ametist

juba kord kõrvaldatud, 7) võlgadega koormatud ja sootu vaaseksjäänud isikud. (BE6 §§ 310, 309, 312-316, 318, 321).

BE6 § 317 järele ei tohi hooldajaks määrata naisisikuid. See paragrahv ei lei^u tegelikult rakendamist, kuna ta on ilmselt iganenud ja meie põhiseaduse vastane.

Teatud juhtudel ei tohi hooldajaks olla need, kes ise kipuvad hooldajaks või kellel tähtis kohtuasi ees oli äraolijaga või veel ees seisab. (BE6 §§ 324, 325, 327).

Kõik eelloetletud takistused, kui nad tekivad või tulevad ilmsiks peale määramist, on hooldaja kõrvaldamise põhjuseks. (BE6 § 328).

Hooldaja amet on avalik kohus, millest keegi ei tohi seadusliku põhjuseta loobuda. Sellisteks seaduslikeks põhjusiks on: 1) riigi- ja kogukonna, maa- või linnateenistus, millega raske oleks ühendada hooldaja kohuseid; 2) kirjaoskamatus; 3) vanadus üle 60.a.; 4) teised hooldused, kui need on raskustega seotud; 5) vaesus; 6) haigus; 7) eelseisev ümberkolimine teise kohtu ringkonda; 8) kohturingkonnast pikemaajaline äraolek avalikkude kohustuste tõttu; 9) Eestimaa maaõiguse järele nootus alla 25 aastat. (BE6 §§ 330 ja 494).

3) Hooldaja kohustused.

Kohtulikult määratud hooldaja kaitseb ja valitseb äraolija vara, ei tohi aga end äraolija asjusse segada,

peale hädatarvilikkude juhuste. (BES § 518). Ta on kohustatud kindlakstegema valitsetava vara koosseisu, tema võlanõuded ja kohustused, vaatamata kus need on ja milles nad seisavad. Inventuur-nimestiku seab kokku vastav vaeslastekohus, valmistades selle kahes eksemplaris - üks jääb hooldajale, teine hoitakse alal vaeslastekohtus. Nimestiku tegemisel leitud hinnalised asjad, võlanõude dokumendid, krediitasutuste- ja riigipaberid tulevad anda vaeslastekohtusse hoiule. Väga oluline on just inventuur-nimestiku koostamine, sest kes ilma inventuur-nimestiku kokkuseadmata vara valitsemisele asub, kõrvaldatakse hooldaja kohalt kui kahtlustäratav isik, ühtlasi lasub tal vastutus kõigi kahjude eest, millised tema valitsemisest tekkinud vara omanikule. (BES §§ 518, 365-368).

Üldiselt on hooldaja kohustatud valitsema äraolija varandust sama hoolsalt ja õiglaselt, nagu hea peremees valitseb oma enese asju. Ta peab mitte üksi vara hoidma ja kindlustama, vaid võimalust mööda ka parandama ja suurendama kõigil lubatud viisidel. (BES § 390, 391).

Kui valitsetaval varal lasuvad võlad, siis hooldaja on kohustatud kõigepealt paluma vastavat kohut, et see kutsuks võlausaldajad välja kuulutuse läbi. Nende selgudes tuleb hooldajal püüda nende õigustatud nõuded

rahuldada, võimalikult vara hulgas leiduvast sularahast, sissetulekute ülejäägist või tasenduse (compensatio) teel. Kui sel viisil võlausaldajaid rahuldada ei suudeta, võib hooldaja vaeslastekohtu nõusolekul laenu teha ja kui see võimatu, siis müüa äraolija varast vähemtarvilikke asju. Seda tehes esmalt vallasvarast, selle piisamatusel kinnisvarast, ikka vaid seda, mis toob võrdlemisi vähem tulu äraolijale. Kui varal lasuvad suured võlad kui vara väärtus ja ei saavutata kokkulepet võlausaldajatega, peab hooldaja paluma vaeslastekohtult luba konkursi avamiseks. (BES §§ 373-378).

Üksikasjalikud eeskirjad äraolija vara müügi, vahetamise, pantimise jne. kohta leiduvad BES §§ 380 - 382, 384 ja 385.

Uusi ettevõtteid, mille kulusid majapidamise sissetulekud ei kata, tohib hooldaja asutada vaid vaeslastekohtu eelloal. Samuti võib uusi hooneid püstitada vaid vaeslastekohtu eelloal. Äraolija kaubandus- või tööstusettevõtet peab hooldaja edasi äraolija arvel, olgu siis, et edasipidamine on seotud riisikoga või raskustega. Kas ettevõtteid edasipidada või äralõpetada, selle küsimuse otsustab vaeslastekohus. (BES §§ 394, 395 ja 397).

Juhtumil kui äraolijale pärandus avaneb, siis võib hooldaja seda vastu võtta ainult inventuuri alusel (beneficium inventarii). Üldiselt aga ei tohi tema ilma vaeslastekohtu loata pärandust vastu võtta ega ka sellest lahti öelda. Kui hiljem enne seaduslist aegumist kindlaks tehakse, et äraolija päranduse avanemise hetkel mitte enam elus ei olnud, siis läheb pärandus üle neile, kes tol hetkel äraolija lähimad ^{järde} pärijad olid. (BES § 520).

Äraolija asjade kasutamine hooldaja või hooldaja sugulaste poolt on ilma vaeslastekohtu eelloata keelatud. Liivimaa linnaõiguse järele ei tohi hooldaja äraolija mingisugust vallasvara tarvitada, isegi hariliku tasu eest mitte. (BES §§ 411, 412).

Lõpuks märgime veel ühe väga olulise hooldaja kohustuse - hooldaja peab iga aasta vaeslastekohtule esitama aruande oma tegevuse ja äraolija varanduse seisukoha. (BES § 519).

4) Hooldaja kulude ja vaeva tasumine.

Iga teenuse eest ollakse õigustatud ootama vastusamet, nii soovib ka hooldaja saada nähtud vaeva eest tasu. Teisalt on ka täiesti mõisteta, et äraolija vara hooldamisel peetakse eestkätt silmas äraolija huviseid

ja seepärast on üldpõhimõtte järele hooldajal võimatus saada tasuks vaid osake varanduse puhastulust, sedagi vaid vastava vaeslastekohtu äranägemise kohaselt.

Kulud, millised tekivad hooldaja sõitudest äraolija asjus, samuti abiliste, õiguslike abiandjate j.m.s. palkamisest ja vaevatasust, langevad kõik äraolija kanda ja pannakse hooldaja poolt tema arvele. (BES § 421).

Kui selgub, et laen, millise hooldaja äraolija huvides teinud, on tõesti paratamatu isegi korralikult valitsetud majapidamise juures, siis tulevad kõik kulud, mida hooldaja on omaltpoolt kandnud, temale ühes protsentidega tasuda äraolija varandusest. (BES § 422). Sellised kulud ja väljaminekud kuuluvad tasumisele ka siis, kui ettevõtte, mille peale nad kulutatud, on lõppenud õnnetult, hooldaja aga on nad teinud heas lootuses tuua äraolijale kasu ja on sealjuures talitanud vajaliku ettevaatusega. (BES § 423).

Eeltoodud põhimõtte kehtib ka juhuslike kahjude suhtes, milliseid on hooldaja kannud oma kohuste täitmisel. (BES § 424).

Maa- ja linnaõiguste järele saavad hooldajad nende hooldusel olevast varast selle valitsemisel näh-

tud vaeva eest tasu, millise suuruse määrab igal üksikul juhtumil vastav vaeslastekohus. Viimane võtab mõõduks hooldaja vaeva ja vara suuruse, määratud tasu ei tohi kunagi tõustaa üle viie protsendi vara aastast puhastulust. Eestimaal võib selleasemel maksta hooldajatele ühekordselt kuni neli protsenti kogu vaaranduse väärtusest. Vaeslastekohtu otsused tasumääramise kohta tulevad kinnitamiseks esitada vastavale ringkonnakohtule. (BES § 496 ja märkus).

5) Hooldaja vastutus.

Eelpool nägime, et kõigi tähtsamate küsimuste otsustamisel tuleb hooldajal hankida vaeslastekohtu eelluba. Küsimuse jaatav või eitav otsustamine oleneb vaeslastekohtust, seega läheb selles osas ka vastutus üle vaeslastekohtule.

Hooldaja, olles kohustatud heaperemehelikult valitsema äraolija vara, samuti ajama tema asju, vastutab igasuguse kahju eest, mis äraolijale sünnib nende kohustuste täitmatajätmisest. (BES § 431).

Sellisel puhul, kui hooldaja teeb tõeks, et ta on tegutsenud sama hoolega kui hea peremees, siis on ta vaba ka igasugusest vastutusest. Igatahes ~~on~~

ei kanna hooldaja vastutust niisuguste õnnetuste eest, mida inimese ettevaatlikkus on jõuetu ärahoidma. (BES § 432).

Kahjutasumaksmise kohustus läheb hooldajalt üle ka tema pärijatele, seda aga ainult juhtumitel, kui see põhineb hooldaja jämedal hooletusel või pahatahte juhtumil. Erandina vastutavad pärijad kõige eest, mille eest pärandijätja ise hooldajana oleks pidanud vastutama, kui tasunõudmine alustati juba hooldaja eluajal. (BES § 433-435).

6) Kaashooldajad.

Hooldajaid võib olla üks ja rohkem, kes harilikult varandust valitsevad ühtselt ja lahutamatult, mistõttu omavad ka ühesugused õigused ja kohused. (BES §§ 437, 439).

Tavaliselt määratakse äraolija varandusele üks hooldaja, kuid küllaltki sagedasti tuleb neid ka kaks või isegi rohkem määrata. Mitme hooldaja määramise põhjuseks võib olla äraolija varanduse iseloom. Näiteks suure varanduse valitsemisel on mõeldav, et üks hooldaja sellega hästi toime ei tule; või asub äraolija varandus üle maa laiali, nii et ühel hoolda-

jal valitsemine raskeks läheb - eriti arvestades tänapäeva liiklemisvõimalusi!

Teise põhjusena mitme hooldaja määramiseks esinevad tihti äraolija sugulaste-vahelised lahkarvamised sobiva hooldaja isiku suhtes. Siin tuleb vaeslastekohtul leida "kuldne kesktee", määrates hooldajateks mõlemate poolte esindajad, või ka hoopis erapooletuid. Vaeslastekohus peab ju toimima ikka vaid äraolija huvides.

Kaashooldajad vastutavad solidaarselt, see vastutus kandub üle ka nende pärijatele. Solidaarsest vastutusest oma kaashooldaja tegevuse või hooletuse eest vabaneb hooldaja ainult siis, kui ta sellest teadasaades koheselt tõstab protesti vastava kohtu ees. (BES §§ 447, 448).

Eeltähendatud solidaarne vastutus on maksev vaid ühise hoolduse aja eest. Samuti ei vastuta hooldaja oma eelkäija väär sammude eest hoolduse ajal. Kuid neid väär samme märgates, peab ta nendest vaeslastekohtule teatama, et oma vastutust ärahoida. (BES § 449, 450).

Kui hoolduse lõpul ühele hooldajatest antakse kviitung varanduse korrapärase vastuvõtmise kohta, siis maksab see ka kaashooldaja kohta. (BES § 451).

On võimalik, et hooldajad ise omavahel ühised kohustused ärajagavad, siis sünnib see nende eneste vastutusel, ilma et see mõjustaks äraolija või kolmandate isikute õigusi. Siin vastutab siiski kõigepealt toimija ise. Ka vaeslastekohus võib kaashooldajate vahel kohustused jagada või ühe kätte anda, sellisel puhul valitseb iga hooldaja ainult talle määratud osa ja vastutab ainult selle osa eest. Siiski ka sellistel juhtudel on kaashooldajad kohustatud valvama teiste kaashooldajate tegevuse järele, ning kahtluse tekkimisel sellest õigel ajal vaeslastekohtule ettekandma. Vastasel korral vastutab ta koos kaashooldajaga ega saa vabandada hoolduse jagamisega. (BES §§ 452-455).

7) Hoolduse lõppemine hooldaja isiku suhtes.

Normaalselt hoolduse lõppemisel lõpeb hooldus ka hooldaja isiku suhtes. Hooldaja isiku suhtes lõpeb hooldus ka: 1) hooldaja surmaga, 2) tema vallandamisega vaeslastekohtu poolt vabastus- või takistuspõhjuse esiletulekul, 3) tema kõrvaldamisega hooldaja kohalt vastava võimu poolt, 4) kui hooldus on sisseseatud teatud tingimustel või kindla aja peale tingimuste täitumisel või tähtaja möödumisel. (BES § 470).

Hooldaja vallandatakse sama asutuse poolt, kes

ta on määranud või kinnitanud. Vaeslastekohtul tuleb hooldaja kõrvaldada mitte ainult siis, kui ta on korratu, vaid ka siis, kui tema heatahtlikkus ja võime üldse äratavad kahtlust. (BES §§ 475,476).

Muidugi ei tohi siin vaeslastekohus liiga kergekäeliselt toimida, kõrvaldades võib-olla eksliku kahtluse puhul hooldaja. Kui on põhjust tõsiseks kahtluseks, asub vaeslastekohus asja uurimisele - uurimise kesteks eemaldades hooldaja ja asendades ta ajutise hooldajaga - ja alles siis, kui uurimise tulemusena kahtlus osutub põhjendatuks, teeb vaeslastekohus määruse hooldaja kõrvaldamise kohta. (BES 478. §).

8) Hoolduse lõpetamine.

BES § 522 järele lõpeb äraolija varanduse hooldus: 1) kui äraolija oma elukohta tagasi tuleb, või enesest teadet annab ja ise oma vara valitsemise alal korraldusi teeb; 2) kui tema surmast kindlaid teateid saadakse ja 3) kui ta kohtulikult surnuks kuulutatakse. Kui need § 522 ettenähtud põhjused olemas, siis lõpetatakse hooldus sama kohtu määruse põhjal, kes seda korraldas. (Tsiv.Kp.s. § 1945).

Kui äraolija surmast kindlaid teateid saa-

dakse, siis toimetatakse varandusega pärimise reeglite järele. Varandus antakse nimekirja ja aruande põhjal sellele, kes oli surma ajal lähim pärija. (BES § 523).

Teadmata äraolija surnuks tunnistamisest räägivad BES §§ 524, 525 ja 526. Nende järele kuulutatakse teadmata äraolija isik surnuks kohtu otsusega, kui tema sündimise päevast on 70 aastat möödunud. Kui teadmata äraolija isik juba sel ajal, kui tema kohta viimaseid teateid saadi, 70 ehk rohkem aastaid vana oli, siis ei teda enne surnuks kuulutada, kuni viis aastat sellest möödunud on, millal need teated saadi. Pääle surnuks kuulutamist antakse tema varandus nendele, kes tema arvatud surmapäeval, s.o. tema 70 a. vanaks saamise päeval tema lähimad pärijad on.

Varsti peale maailmasõda selgus, et need normid pole ajakohased, sõjas ja segastel aegadel oli palju noori ja keskealisi inimesi kadumaläinud, kellede surnukstunnistamine kiirendatud korras tarvilik oli. Nii tulid mainitud paragrahvid täiendamisele ja muutmisele. Näiteks täiendati 1928.a. § 524 järgmise märkusega: Sõjaoludes teadmata kadunud isiku võib kohus surnuks tunnistada, kui on möödunud 10 a. temalt viimaste

teadete saamisest. Sarnasel korral loetakse teadmata kadunu surmapäevaks päev, mil kohus ta tunnustas surnuks. (RT - 1928,41).

Hiljem ajakohastati neid norme veelgi. Alljärgnevalt toome nende kehtiva redaktsiooni.

§ 524 : Kui inimese surm on äärmiselt tõenäoline seetõttu, et ta on kadunud tõsisel surmahädaohus või on kaua äraolnud ühegi teateta elusolemisest, siis võib kohus huvitatud isikute või asutuste palvel teda tunnustada surnuks. (RT - 1934,38).

§ 525 : Surnuks tunnustamise palvet võib esitada, kui on möödunud vähemalt üks aasta surma hädaohu lõpust või vähemalt viis aastat elusolemisest viimase teate saamisest. (RT - 1934,38).

§ 526 : Kui kohtu poolt määratud tähtaja jooksul kohtule pole tulnud kadunu või äraolija kohta mingisuguseid teateid, mis tõendavad tema elusolemist või surmaaega, siis tunnustab kohus kadunu või äraolija surnuks, arvates surma hädaohu lõpust või elusolemisest viimase teate saamisest. Surnuks tunnustamisel on looduslike surma tagajärjed, kuivõrd seadus ei määra teisiti. (RT- 1934,38).

Sellisel juhul, kui isik on ekslikult kohtu poolt surnuks tunnustatud ja tagasi tuleb, võib ta

oma varanduse neilt kellele see antud või viimaste pärijailt tagasi nõuda. Siiski küll ainult seda, mis sellest varandusest veel järele jäänud, või seda, mille võrra nad selleks ajaks päranduse läbi on rikastunud. (BES § 527).

Juhul, kui pärast kohtulikku surnuks tunnistamist tõeks tehakse, et kadunu mõnel muul ajal on surnud, siis võivad need, kes viimatitähendatud ajal pärimisõiguslikud olid, nõuda vara väljaandmist, kuid nende kohta käivad samad BES § 527 väljendatud kitsendused. (BES § 528).

Lõpuks märgime veel hooldaja kohustust seoses hoolduse täieliku lõpetamisega. Peale hoolduse täieliku lõpetamist peab hooldaja esitama vaeslastekohtule üldise lõpu-aruande. Selle õigekstunnistamise järele tuleb hooldajal viibimata üleanda kogu tema valitsemise all olnud vara, millise toiminguga ongi tegelikult äraolija vara hooldamine lõppenud. (BES §§483,484).

E. Hooldus äraolijate vara üle kehtivas saksa õiguses

Vaatleme linnulennult "Bürgerliches Gesetzbuch'i" norme äraolijate vara hoolduse kohta, millised sarnlevad meie kehtivas õiguses püstitatud põhimõtetele ja seega erilist huvü ei paku.

Eestkostekohus (Vormundschaftsgericht) on kohustatud sisseseadma hoolduse äraolija varale, kelle asukoht teadmata ja ~~tema~~^{kelle} varalised vahekorrad korraldamist nõuavad. Hooldaja tuleb määrata ka siis, kui äraolija on jätnud oma varanduse kellegi hoolde käsundi või volituse teel, kuid on esilekerkinud olukorrad, millised käsundi või volituse tühistamist tingivad, Sama kehtib ka äraolija kohta, kelle asukoht on teada, kuid kelle tagasipöördumine on takistatud ja seega ei saa oma varavahekordi korraldada. (BGB §§ 1911 ja 1774).

Hoolduse kohta on maksvad eestkoste kohta käivad eeskirjad, kui võrd seadus teistmoodi ei määra. (BGB § 1915).

Hooldajaks tuleb määrata isik, kes selleks oma isiklike vahekordade ja varandusliku seisuga tõttu on kohane. Sugulasi tuleb eelistada võõrastele. Hooldajaks ei tohi määrata alaealisi, konkursialuseid, hoolaluseid ja kodanlikud auõigused kaotanud isikuid. (BGB §§ 1779, 1780).

Iga sakslane peab hooldaja ameti vastuvõtma, kui eestkostekohus teda selleks on määranud. Keeldumise põhjused on seaduses ettenähtud. Põhjuseta keel-

dumine võib tuua kaasa rahatrahvi, ühtlasi vastutab keelduja keeldumisest tekkinud kahjude eest. (BGB §1785).

Edasi määratleb BGB hooldaja õigused ja kohustused. Allakriipsutamist leiab eestkostekohtu järelvalvekohustus, et hooldus äraolija vara üle oleks igati seadusepärane. Seda järelvalvet teostab eestkostekohus käskude ja keeldudega, milliste mittetäitmist võidakse rahatrahvidega karistada.

Hooldus äraolija vara suhtes lõpeb, kui äraolija oma vara eest hoolitsemises enam takistatud pole. Äraolija surma puhul peab eestkostekohus hoolduse kohe peale surma teatavakssaamist lõpetama.

Kui äraolija surnuks tunnistatakse, siis lõpeb hooldus surnukstunnistamise otsuse kuulutamisega.

(BGB § 1921).

F. Lõppsõna.

Hooldus äraolijate vara üle - iseseisvas Eestis võrdlemisi harvaesinevad institutid - on tänapäeva era-
korraliste aegade tõttu ebatavaliselt rohkesti kasutatav. Juba enne Saksa-Nõukogude Liidu sõja algust alustasid bolševistliku režiimi kandjad Eestis omale vaenlike kodanike ümberasustamist N.-Liidu kaugematesse rajoonidesse. Sellele lisandusid rohkearvulised arre-
teerimised, sõja puhkemisel mobilisatsioonid ja sõjategevuse Eestisse kandumisel veel sõjakeerises kadunuk-
jäänud, samuti vabatahtlikult ja sunniviisiliselt evakueerunud isikud. Üldiselt on Eesti rahvuskeha ZEV'i (Äraviidud Eestlaste Registreerimiskeskus) andmetel vähenenud ca 60.000 inimese võrra.

Väga paljudel ülalnimetatud põhjusil äraolijail jäi maha varandusi ja mitmesuguseid õigussuhteid, millised korraldamist vajasisid. Sagedasti ei leidunud nende varade ja suhete korraldamiseks õigustatud isikuid, mispärast oli tungiv vajadus määrata äraolijate varadele hooldajaid.

Need kohtud aga, -kes tavaliselt hooldajaid määrasid, sõja tõttu ei saanud tegutseda. Et aga ärahoida mitmesuguseid väärnähteid ja kuritarvitusi ära-

olijate vara arvel, tuli hoolduse teostamiseks kiiresti uusi teid leida. Nii näiteks Tartus asutati juba 31. juulil 1941.a. linnaeape erakorralise korraldusega Varade Hoiulevõtmise Toimkond, millise ülesandeks oli esialgselt registreerida kõik peremeheta varad ja määrata neile varadele vastutavad järelvaatajad. Tallinnas loodi umbes samasuguste funktsioonidega Mahajäänud Varade Hooldamise Büroo.

Vaeslastekohtud alustasid tööd küll juba 1. oktoobril 1941.a., kuid äraolijate varadele said nad hooldajaid määrama hakata alles peale Sisedirektori määrust 5. dets. 1941.a., millise järele vaeslastekohtud on õigustatud määrama äraolijate varadele hooldajaid.

Ühe osa äraolijate - nimelt juutide, kommunistide ja punaarmee laste - vara on kuulutatud Saksa Riigi omandiks, nendele varadele hooldajate määramine ei kuulu vaeslastekohtute kompetentsi. Ajutiselt teostavad nende hooldamist praegu mitmesugused asutised (näit. Tartus on selleks Linna Korteriamet).

Tsiviilkohtute tööle hakkamisel läheb ka hooldus äraolijate varadele oma tavalistesse raamidesse.

Kasustatud kirjandus:

1. Broecker: Liv-, Est- und Curländisches Privatrecht.
Jurjev(Dorpat) 1902.
2. ~~Erdmann: System des Privatrechts.
Riga 1889.~~
3. Gassmann-Nolcken: Die Verordnungen über die Re-
organisation des Gerichtswesens.
Dorpat-Riga 1889.
4. Bonfante: Rooma õiguse ajalugu.
Tartu 1930.
5. Kirk: Eestkoste ja hooldamine.
Tallinn 1938.
6. Zimmermann: Seadused vaestelaste- ja hoolekande-
kohtute korraldamise kohta Eestis.
Tallinn 1925.
7. Bürgerliches Gesetzbuch. 38. Auflage.
München-Berlin 1938.

Lühendid:

BE^{seadus.} - Balti Eraõigus.
RT - Riigi Teataja.
AT - Ametlik Teataja.
VSK - Vene Seaduste Kogu X köide.
VKS - Vallakohtuseadus.
Üld.Kub.sead. - Üldine Kubermangu seadus.
TKS - Tsiviilkohtupidamise seadus.
BGB - Bürgerliches Gesetzbuch.

+++++